

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR
OKTOBER 2014

NYE FORANSTALTNINGSDOMME I 2013
SAMT FORLØBET AF DOMME AFSAGT I 2008

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området, og således at der opbygges et grundlag for en evaluering. Denne evaluering blev gennemført i 2010 og er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.¹

Den foreliggende statistik omhandler domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2013 til d. 31. december 2013. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2008. Der blev ikke udarbejdet en tilsvarende redegørelse for domme afsagt i 2009, idet den samlede evaluering da var under gennemførelse. Da der efterfølgende har vist sig interesse for en fortsat udarbejdelse af årlige redegørelser om nye domme, blev der for perioden 2011 til 2014 afsat satspuljemidler til dette arbejde, således at rapporter også er udfærdiget vedrørende nye foranstaltningsdomme i 2010, 2011 og 2012. Der er desuden – i forbindelse med et projekt for Rådet for Socialt Udsatte – indhentet og bearbejdet oplysninger om foranstaltningsdomme i 2009, men der er dog ikke udarbejdet selvstændig rapport herom.

Ved siden af de nye domme omhandler denne redegørelse oplysninger om forløbet af de foranstaltningsdomme, der blev afsagt i 2008. Det sker med henblik på at undersøge, om der, i henhold til lovændringen i 2000, er sket en prøvelse af de sager, hvor der ikke er fastsat en længstetid, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, 2. pkt. Endvidere undersøges eventuelle forlængelser af længstetiden, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og stk. 3, samt § 69 a, stk. 1 og stk. 3.

I rapporten belyses udviklingen separat for de psykisk syge (jf. § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (§ 16, stk. 1, 2. pkt. og § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.”

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Kriminalregisteret.

¹http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2010/Tidsbegransede_foranstaltninger.pdf

I. NYE DOMME

I 2013 blev der afsagt i alt 881 foranstaltningsdomme. De 881 domme angår 871 personer, idet otte personer er blevet idømt en foranstaltning to gange i løbet af 2013, mens én person er idømt tre foranstaltningsdomme.

De 881 foranstaltningsdomme repræsenterer et fald på to pct. i forhold til 2012, hvor der blev afsagt 901 domme. Dermed fortsætter den aftagende tendens, der er set fra 2011 til 2012.

Tabel 1. Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning.²

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning
2001	362	43 % (156)
2002	460	44 % (204)
2003	528	42 % (223)
2004	579	38 % (222)
2005	686	40 % (271)
2006	749	38 % (281)
2007	592	38 % (225)
2008	680	38 % (257)
2009	664	43 % (282)
2010	857	36 % (306)
2011	932	39 % (359)
2012	901	38 % (345)
2013	881	39 % (342)

Tabel 1 viser i øvrigt, at antallet af foranstaltningsdomme er steget hvert år frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en fortsat stigning i antallet af domme.³ Som nævnt har der siden 2011 været et mindre fald, men antallet af domme i 2013 er dog stadig højere end i årene inden 2011.

I en ny undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor belyses udviklingen i foranstaltninger 1981-2012, idet der ses på, hvilke forhold der har betydning for stigningen i antallet af domme set over hele perioden.⁴ Undersøgelsen viser, at væksten i antallet af foranstaltninger primært beror på

² Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i rapportererne for de enkelte år, skyldes det, at ankesager ikke kan registreres, før de endelig er afgjort, idet ankesager, der fører til ændringer i foranstaltningen, henføres til året for dommen i 2. instans, mens ankesager, hvor der ikke er sket ændringer i dommen, henføres til året for dommen i 1. instans.

³ Det mindre fald, der ses i 2009, skyldes antagelig, at data for det år først er blevet udtrukket fra Kriminalregisteret i 2013. Personer, der efter dommen er døde eller udvandret, slettes således i Kriminalregisteret efter nogen tid.

⁴ <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2014/Rapport%20om%20foranstaltningsdomme.pdf>

flere sager vedrørende vold, herunder især flere sager vedrørende vold eller trusler mod offentligt ansatte. Det er ikke muligt at sige præcist, hvad denne udvikling beror på. Dog peges på, at en øget screening antageligt har betydning for de seneste års vækst i domme til mangelfuldt udviklede m.v. Det påpeges desuden, at væksten i lidt højere grad beror på domme for forhold, der er begået under en indlæggelse på psykiatrisk hospital eller under et andet psykiatrisk behandlingsforløb, end på domme for lovovertrædelser, der er begået, mens den dømte ikke havde en sådan form for kontakt med psykiatrien. En del af væksten vurderes i den forbindelse at bero på dels en øget tilbøjelighed til at definere voldsepisoder i arbejdslivet som kriminel vold, og dels en særligt øget anmeldelsestilhøjelighed for vold i arbejdslivet. Endelig påpeges, at selve lovændringen fra medio 2000, med indførelse af længstetider og nye krav om kontrol og opfølgning, kan have bevirket en øget påpasselighed med at registrere lovovertrædelser under foranstaltningen.

Af tabel 1 ses desuden, at andelen af domme *uden* tidsbegrænsning i 2013 ligger på niveau med de foregående år.

1.1. Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 881 domme angår 546 (svarende til 62 pct.) psykisk syge, 111 (13 pct.) mentalt retarderede og 224 (25 pct.) mangelfuldt udviklede. Otte af de 111 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (§ 16 stk. 1, 2. pkt.). I 2013 er andelen af foranstaltningsdomme, der angår psykisk syge lidt større end i 2012, mens andelen, der angår mangelfuldt udviklede, er lidt mindre. Dette fordelingsmønster svarer til det, der er set i årene inden 2012.

Tabel 2. Foranstaltningsdomme 2013 fordelt efter foranstaltningens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	213	39 %	44	40 %	85	38 %
1 år			3	3 %		
2 år			3	3 %	1	0,4 %
3 år	7	1 %	23	21 %	6	3 %
5 år	326	60 %	38	34 %	132	59 %
I alt	546	100 %	111	100 %	224	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår det, at størstedelen af dommene er tidsbegrænsede, og at langt størstedelen af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens alene syv domme har en længstetid på under tre år. Af tabellen fremgår desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning er omtrent lige stor for de psykisk syge, de mentalt retarderede og de mangelfuldt udviklede.

1.2. Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen i 2000 skal der, når kriminaliteten ikke er af personfarlig karakter, jf. det senere, fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 546 domme, som angår psykisk syge personer, giver 513 mulighed for anbringelse, mens 27 domme medfører, at den dømte skal anbringes i institution eller på hospital, jf. tabel 3.

Af de 540 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 213 domme (svarende til 39 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, om alvorligere personfarlig kriminalitet. I 326 ud af de resterende 327 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der fastsat en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1. I ét tilfælde er længstetiden fastsat til 3 år.

Tabel 3. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse		6		6
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	67	1	167	235
Behandling med mulighed for indlæggelse	125		153	278
Anbringelse på hospital	19		6	25
Anbringelse i sikret afdeling	2			2
I alt	213	7	326	546

De resterende seks domme giver ikke mulighed for anbringelse, hvilket som nævnt indebærer, at der skal fastsættes en længstetid, der ikke overstiger tre år, hvilket i alle tilfælde er sket.

Med hensyn til de mentalt retarderede er der afsagt 61 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. Der er desuden afsagt 22 anbringelsesdomme, hvilket relativt set er betydeligt flere end for de psykisk syge lovovertrædere. Af de i alt 83 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 45 domme (svarende til 54 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen. Denne andel er noget større end for de psykisk syge.

Tabel 4. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		2	3	23		28
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	25				36	61
Anbringelse på hospital/institution	10				1	11
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	8				1	9
Anbringelse i sikret afdeling/institution	2					2
I alt	45	2	3	23	38	111

Som nævnt, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år, hvilket også i alle tilfælde er sket for de mentalt retarderede.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse		1	6		7
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	47			101	148
Behandling med mulighed for indlæggelse	36			31	67
Anbringelse på hospital/institution	2				2
I alt	85	1	6	132	224

Af de 224 domme, som angår personer med mangelfuld udvikling m.v., er to anbringelsesdomme, mens 215 kan medføre anbringelse, jf. tabel 5. I 85 ud af de 217 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 39 pct., hvilket er en ligeså stor andel som for de psykisk syge, men noget mindre end for de mentalt retarderede.

I de domme, der ikke giver mulighed for anbringelse, er der i alle tilfælde fastsat en længstetid, som ikke overstiger tre år.

1.3. Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører personfarlig kriminalitet, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2. De kriminalitetsformer, der nævnes i disse bestemmelser, er drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændighederne, under hvilke den blev begået. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 6. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	4		1	5
Samleje med barn mv.	2			2
Blufærdighedskrænkelse			4	4
Andre sædelighedsforbrydelser			2	2
Vold og trusler mod offentligt ansatte	33		106	139
Drab	4			4
Forsøg på manddrab	8			8
Simpel vold	12		60	72
Alvorligere vold	27	1	9	37
Vold i øvrigt			4	4
Kvalificeret brandstiftelse	2			2
Brandstiftelse i øvrigt	25		2	27
Frihedsberøvelse	2			2
Trusler	43	1	16	60
Tyveri		1	42	43
Røveri	48	1	5	54
Andre formueforbrydelser		1	16	17
Andre straffelovsovertrædelser	3	1	30	34
Særlovsovertrædelser		1	29	30
I alt	213	7	326	546

I tabel 6 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at personfarlige forbrydelser i alle tilfælde er prioriteret før ikke-personfarlige forbrydelser, og således at de former for personfarlige

forbrydelser, der er nævnt i § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, prioriteres over øvrige personfarlige forbrydelser.⁵

Som det ses af tabellen, er der i intet tilfælde i de sager, som angår manddrab, forsøg herpå, samleje med barn, kvalificeret brandstiftelse (§180) eller frihedsberøvelse, fastsat en længstetid for foranstaltningen.

I sager om brandstiftelse i øvrigt (§ 181) og røveri er der i en mindre del af sagerne fastsat en længstetid, mens det drejer sig om 27 pct. af sagerne om alvorligere vold (§§ 245-246) og 28 pct. af sagerne om trusler (§ 266 og § 123). I én af de fem sager om voldtægt er der fastsat en længstetid.

For så vidt angår andre former for personfarlig kriminalitet, vold eller trusler mod offentligt ansatte og simpel vold (§ 244), er der i hovedparten af sagerne fastsat en længstetid. For andre straffelovsovertrædelser gælder også, at der i langt størstedelen af tilfældene er fastsat en længstetid. Sager under kategorien 'andre straffelovsovertrædelser' vedrører §§ 119, stk. 3, 164, 171, 191, 192a, 215 og 264.

Endelig ses af tabellen, at der er fastsat en længstetid i alle sager om blufærdighedskrænkelser (§ 232), andre sædelighedsforbrydelser, vold i øvrigt, tyveri, andre formueforbrydelser (§§ 289, 289 a, 290, 291 og 293 a) samt i sager om særlovsovertrædelser.⁶

Vedrørende personfarlig kriminalitet og eventuel fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede (tabel 7) og de mangelfuldt udviklede m.v. (tabel 8) – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge.

I øvrigt bemærkes, at de mangelfuldt udviklede m.v. sjældnere end de psykisk syge og de mentalt retarderede er dømt for vold eller trusler mod offentligt ansatte.

⁵ Sidstnævnte prioritering har ikke været anvendt i de tidligere rapporter. Ændringen betyder, at andelen af sager, der vedrører trusler, bliver relativ stor, idet den nu prioriteres over eksempelvis simpel vold (§ 244) og vold og trusler mod offentligt ansatte (§ 119).

⁶ Sagerne under kategorien 'andre sædelighedsforbrydelser' angår i ét tilfælde børnepornografi og i ét tilfælde rufferi (§ 229, stk. 1). Sagerne under kategorien 'vold i øvrigt' angår i to tilfælde sager om forvoldelse af fare for liv eller legeme og i ét tilfælde en sag om uagtsom legemsbeskadigelse (§ 249). Særlovsovertrædelserne angår lov om euforiserende stoffer, våbenloven, færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel, lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning, dyreværnsloven samt – i ét tilfælde – afgiftslove samt andre særlovsovertrædelser.

Tabel 7. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	5					5
Samleje med barn mv.	4				2	6
Blufærdighedskrænkelser				1	3	4
Vold og trusler mod offentligt ansatte	8			6	8	22
Simpel vold	3	2		6	11	22
Alvorligere vold	2					2
Vold i øvrigt					1	1
Kvalificeret brandstiftelse	1					1
Brandstiftelse i øvrigt	9	1				10
Trusler	2		1	4	3	10
Tyveri			2	1	6	9
Røveri	10				1	11
Andre formueforbrydelser				1	1	2
Andre straffelovsovertrædelser				2	2	4
Særlovsovertrædelser				2		2
I alt	44	3	3	23	38	111

Tabel 8. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt	3				3
Samleje med barn mv.	3		1	1	5
Blufærdighedskrænkelser				3	3
Vold og trusler mod offentligt ansatte	9		1	24	34
Forsøg på manddrab	1				1
Simpel vold	3	1	2	38	44
Alvorligere vold	15		1	5	21
Vold i øvrigt	2			5	7
Brandstiftelse i øvrigt	15			3	18
Trusler	17		1	10	28
Tyveri				15	15
Røveri	16			2	18
Andre formueforbrydelser				3	3
Andre straffelovsovertrædelser	1			16	17
Særlovsovertrædelser				7	7
I alt	85	1	6	132	224

1.4. Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige ét år.

Tabel 9. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetiden for ophold for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 mdr.	1 år	3 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	6	2	140		148
Behandling med mulighed for indlæggelse	8		59		67
Anbringelse på hospital/institution	1			1	2
I alt	15	2	199	1	217

Tabel 9 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 201 af de i alt 217 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. I 15 tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet, mens der i ét tilfælde er fastsat en længstetid på tre år.

II. FORLØB

Som nævnt omfatter denne rapport også oplysninger om forløbet af de foranstaltningsdomme, der blev afsagt i 2008. Det drejer sig om i alt 680 domme.⁷

Af de personer, som dommene angår, er 33 afgået ved døden i den mellemliggende periode. Den yngste var 19 år, mens fire personer var fyldt 60 år på dødstidspunktet. Domme vedrørende døde personer er ekskluderet i de følgende analyser. Det samme er tre domme, der angår personer, der er udvist.

De resterende foranstaltningsdomme angår i 440 tilfælde psykisk syge personer, i 71 tilfælde mentalt retarderede og i 133 tilfælde mangelfuldt udviklede m.v. Således angår den følgende analyse 644 domme.

⁷ I rapporten om nye foranstaltningsdomme afsagt i år 2008 er det anført, at der er afsagt 678 foranstaltningsdomme i 2008. Uoverensstemmelsen mellem dette tal og det her anførte skyldes, at der er sket en opdatering i forbindelse med senere afgjorte ankesager.

2.1. Domme uden længstetid

Ifølge straffelovens § 68 a, stk. 2, 2. pkt., skal anklagemyndigheden i de sager, hvor der ikke er fastsat en længstetid, indbringe spørgsmålet om ændring eller endelig ophævelse af foranstaltningen for retten fem år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste to år.

Af de i alt 644 domme er der for de 238 ikke fastsat længstetid, og det er for disse, at ovennævnte krav gør sig gældende. Som det ses af tabel 10, blev størstedelen af dommene, som angår mangelfuldt udviklede m.v., ophævet inden for fem år.⁸ Vedrørende de psykisk syge blev godt halvdelen af dommene ophævet inden for fem år,⁹ mens det gælder i knap en fjerdedel af dommene til mentalt retarderede.¹⁰

Af tabellen fremgår det endvidere, at nogle sager først er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter fem år. For de psykisk syge drejer dette sig om 22 domme. For de mentalt retarderede drejer det sig om seks domme, mens der for de mangelfuldt udviklede er tale om tre domme. Derudover er der et antal domme, hvorom der ikke i det foreliggende datamateriale er oplysninger om eventuel ophævelse, ændring eller prøvelse af dommen. Af forløbsanalyserne i de tidligere rapporter fremgår det, at størstedelen af disse domme er blevet indbragt for retten inden for fem år, hvorfor sagerne opfylder kravet om tidsgrænsen for indbringelse for retten. Det må formodes, at tilsvarende vil være tilfældet for de sager, denne rapport omhandler.

Tabel 10. Domme uden længstetid fordelt efter den dømtes mentale tilstand samt art af eventuelle kendelser m.v.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Ophævet inden for fem år	86	54 %	7	24 %	41	82 %
Ændret inden for fem år	9	6 %	5	17 %		
Prøvet inden for fem år	16	10 %	1	3 %	3	6 %
Sager der er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter 5 år	22	14 %	6	21 %	3	6 %
Oplysninger om ophævelse, ændring eller prøvelse fremgår (endnu) ikke	26	16 %	10	34 %	3	6 %
I alt	159	100 %	29	100 %	50	100 %

⁸ Forinden er fire af disse sager ændret inden ophævelsen. Heraf er to ændret én gang, én er ændret tre gange, og én er ændret fire gange.

⁹ Heraf er fem prøvet inden ophævelsen, mens tre er ændret.

¹⁰ Én af disse er blevet prøvet forud for ophævelsen, mens én er blevet ændret.

Af tabel 11 fremgår den gennemsnitlige tid fra domsdatoen til ophævelse af dommen eller til (første) ændring eller prøvelse. Overordnet set er der ikke store forskelle mellem de tre grupper af dømmte. Det bemærkes, at beregningerne kan være baseret på meget få observationer, jf. tabel 10.

Tabel 11. Domme uden længstetid fordelt efter den dømmtes mentale tilstand samt den gennemsnitlige tid fra dom til kendelse m.v.

	Gennemsnitligt antal år fra dom til ophævelse/ændring/prøvelse		
	Psykisk syge	Mentalt retarderede	Mangelfuldt udviklede m.v.
Ophævet inden for fem år	3,5	2,8	3,3
Ændret inden for fem år	3,2	4,0	
Prøvet inden for fem år	4,3	4,6	3,8
Sager der er blevet ophævet, ændret eller prøvet efter 5 år	5,3	5,2	5,3

2.2. Ændringer og forlængelser af foranstaltningen

Det er ikke kun domme uden tidsbegrænsninger, der kan ændres. Dette kan også ske for de øvrige domme. Der er siden dommen i 2008 og frem til medio marts 2014 – det tidspunkt, hvor datamaterialet til brug for denne undersøgelse blev dannet – registreret i alt 43 domsændringer for de psykisk syge. Disse domsændringer angår både sager med og uden længstetider. For domme med tidsbegrænsning er der for de psykisk syge foretaget 29 domsændringer, jf. tabel 12, og i gennemsnit er der gået 4,9 år fra dom til første domsændring. For dømmte uden tidsbegrænsning er der, jf. tabel 13, foretaget i alt 14 domsændringer, og i gennemsnit er der gået 3,3 år fra dom til første domsændring.

Tabel 12. Ændringer af domme med tidsbegrænsning for psykisk syge fordelt efter ændringens art.

	Forlængelse af foranstaltning	Ændring af foranstaltning	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	6	1	7
Behandling med mulighed for indlæggelse	20	1	21
Anbringelse på hospital/institution		1	1
I alt	26	3	29

For de mentalt retarderede er der foretaget 19 domsændringer, mens der for de mangelfuldt udviklede m.v. er foretaget 17 domsændringer.¹¹ De mentalt retarderedes domme uden tidsbegrænsning er blevet ændret efter i gennemsnit 4,0 år, mens dette er sket efter 3,9 år i gennemsnit for domme med tidsbegrænsning. Der er gået noget kortere tid, før der sker en ændring af foranstaltningen, for

¹¹ For de mentalt retarderede er to domme ændret to gange og én dom ændret tre gange. For de mangelfuldt udviklede er én dom ændret to gange, én er ændret tre gange, og én er ændret fire gange.

de mangelfuldt udviklede m.v. end for de andre dømte, nemlig i gennemsnit 3,2 år for domme med tidsbegrænsning og 1,2 år for domme uden tidsbegrænsning.

Af de 29 domsændringer, der angår psykisk syge og domme *med tidsbegrænsninger*, angår de 26 forlængelse af foranstaltningens varighed. I 24 tilfælde er dommen forlænget med to år, mens den i to tilfælde er forlænget med ét år.

For de mentalt retarderede består ændringernes art for domme *med tidsbegrænsning* i syv tilfælde af forlængelser og i fire tilfælde af domsændringer.¹² For de mangelfuldt udviklede m.v. med tidsbegrænsede domme forekommer der i alt otte domsændringer: I fire tilfælde er det forlængelse af foranstaltningen,¹³ mens det i de resterende fire tilfælde er forlængelse af institutionsopholdet.¹⁴

De ændringer, der er foretaget for psykisk syge, der er idømt en foranstaltning *uden tidsbegrænsning*, angår i alle tilfælde en ændring af foranstaltningens art, jf. tabel 13. I to tilfælde er der tale om ændringer af behandlingsdomme, mens der i de øvrige 12 tilfælde angår anbringelsesdomme. Dette er ikke uventet, idet anbringelsesdomme typisk efter nogle år vil blive ændret til en foranstaltning, der alene giver mulighed for anbringelse.

Tabel 13. Ændringer af domme uden tidsbegrænsning for psykisk syge efter foranstaltningens art.

	Ændring af foranstaltning
Behandling med mulighed for indlæggelse	2
Anbringelse på hospital/institution	11
Anbringelse i sikret institution/afdeling	1
I alt	14

Med hensyn til de mentalt retarderede er der foretaget otte ændringer af domme *uden tidsbegrænsning*.¹⁵ For de mangelfuldt udviklede m.v. med domme *uden tidsbegrænsning*, er der også i ni tilfælde foretaget en ændring af foranstaltningen.¹⁶

¹² Fem domme er forlænget med to år, mens én dom to gange er forlænget med ét år.

¹³ I tre sager er det forlængelser på to år, mens én dom er forlænget ét år.

¹⁴ De fire forlængelser af institutionsophold angår fire domme, der hver især forlænges med ét år.

¹⁵ I en sag er dommen ændret to gange, hvor den sidste ændring indebærer fastsættelse af en længstetid på fem år.

¹⁶ Det kan tilføjes, at der vedrørende foranstaltninger til psykisk syge er foretaget i alt 43 prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet: Det drejer sig om henholdsvis 33 prøvelser for domme uden tidsbegrænsning, hvoraf én dom er prøvet to gange, og 10 for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået henholdsvis 4, og 2,7 år fra dom til første prøvelse. Foranstaltninger vedrørende mentalt retarderede er ni gange blevet prøvet, uden dommen er blevet ændret eller ophævet: seks prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og tre prøvelser for domme med tidsbegrænsning. I gennemsnit er der gået 4,0 år for domme uden tidsbegrænsning før første prøvelse og 2,1 år for domme med tidsbegrænsning. Endelig er der vedrørende foranstaltninger til mangelfuldt udviklede m.v. foretaget i alt fem prøvelser, uden dommen er blevet ændret eller ophævet: fire prøvelser for domme uden tidsbegrænsning og én for en dom med tidsbegrænsning. For dommene uden tidsbegrænsning er der i gennemsnit gået 3,9 år fra dommen til den første prøvelse, mens der for dommen med tidsbegrænsning gik 2,6 år, før den blev prøvet.

2.3. Kriminalitet og sanktioner under foranstaltningen

214 af de dømte psykisk syge, svarende til 49 pct., har fået et tiltalefrafald eller en bøde under foranstaltningen, jf. tabel 14. I de fleste tilfælde drejer det sig om mere end én sanktion, idet der er registreret i alt 616 tiltalefrafald eller bøder under sanktionen, altså i gennemsnit 2,9 tiltalefrafald/bøder. For den samlede gruppe af psykisk syge svarer det til et gennemsnit på 1,4 sanktioner, jf. tabel 14.

Af tabellen ses endvidere, at det for de mangelfuldt udviklede er 45 pct., der har fået en sanktion under foranstaltningen, mens det for de mentalt retarderede drejer sig om 42 pct. De mentalt retarderede, der begår ny kriminalitet under foranstaltningen, er i gennemsnit registreret for 2,4 sanktioner, og for hele gruppen er gennemsnittet på 1,0 sanktioner. For de mangelfuldt udviklede er de tilsvarende tal på henholdsvis 3,2 og 1,5 sanktioner i gennemsnit under foranstaltningen. Der ses nogenlunde samme mønster for dømte med og uden tidsbegrænsede foranstaltninger.

Tabel 14. Domme fordelt efter den dømtes mentale tilstand og antal nye sanktioner under foranstaltningens forløb.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen sanktioner under foranstaltningen	226	51 %	41	58 %	73	55 %
1 sanktion	90	20 %	13	18 %	17	13 %
2 sanktioner	38	9 %	6	8 %	13	10 %
3-5 sanktioner	62	14 %	10	14 %	19	14 %
Mere end 5 sanktioner	24	5 %	1	1 %	11	8 %
I alt	440	100 %	71	100 %	133	100 %
Gennemsnitlige antal sanktioner pr. dømt	1,4		1,0		1,5	

14 af de 26 psykisk syge, der har fået forlænget deres foranstaltning eller deres institutionsophold, jf. afsnit 2.2, er registreret for en sanktion under foranstaltningen. Det er ikke muligt med sikkerhed at vide, hvorvidt der er en forbindelse mellem disse hændelser, men det forekommer dog overvejende sandsynligt. Samtidig skal det påpeges, at i langt de fleste af de tilfælde, hvor der forekommer en sanktion under foranstaltningen, ikke er sket hverken en ændring eller forlængelse af foranstaltningen. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. har tre ud af de fire personer, der har fået forlænget deres foranstaltning, også fået sanktioner under dommen, mens det for de mentalt retarderede drejer sig om to ud af de syv.

Arten af den kriminalitet, der har ført til et tiltalefratagelse eller en bøde under foranstaltningen, er angivet i tabel 15.¹⁷ Som det fremgår, drejer det sig i de fleste tilfælde om mindre alvorlige former for kriminalitet. For psykisk syge angår 45 pct. af sagerne særlovsbestemmelser, herunder ganske hyppigt færdselsloven og lov om euforiserende stoffer. For de mentalt retarderede er det 42 pct. af sagerne, der angår disse lovovertrædelser, mens det for de mangelfuldt udviklede drejer sig om 41 pct. af sagerne.

Tabel 15. Nye sanktioner fordelt efter kriminalitetens art og dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Blufærdighedskrænkelser	4	1 %	2	3 %	1	1 %
Seksualforbrydelser i alt	4	1 %	2	3 %	1	1 %
Vold o.l. mod offentlig myndighed	37	6 %	8	11 %	12	6 %
Simpel vold	10	2 %	3	4 %	2	1 %
Alvorligere vold	1	0,2 %	2	3 %		
Trusler	4	1 %			7	4 %
Forvoldt fare for liv eller førlighed	1	0,2 %				
Voldsforbrydelser i alt	53	9 %	13	18 %	21	11 %
Dokumentfalsk					3	2 %
Brandstiftelse	3	0,5 %	2	3 %	1	1 %
Indbrud	27	4 %	3	4 %	8	4 %
Butikstyverier mv.	134	22 %	2	3 %	33	17 %
Andre tyverier	49	8 %	5	7 %	11	6 %
Brugstyverier	9	1 %	6	8 %	9	5 %
Hærværk	24	4 %	5	7 %	10	5 %
Underslæb, bedrageri, mandatsvig	7	1 %			3	2 %
Røveri	5	1 %			4	2 %
Smugling eller salg af narkotika	1	0,2 %				
Andre formueforbrydelser	7	1 %	1	1 %	5	3 %
Ejendomsforbrydelser i alt	266	43 %	24	33 %	87	45 %
Øvrige straffelovsbestemmelser	18	3 %	3	4 %	4	2 %
Lov om euforiserende stoffer	130	21 %	14	19 %	28	15 %
Færdselslovovertrædelser	92	15 %	15	21 %	33	17 %
Lov om våben og eksplosivstoffer	25	4 %	1	1 %	8	4 %
Øvrige særlovsovertrædelser	28	5 %			11	6 %
Særlovsovertrædelser i alt	275	45 %	30	42 %	80	41 %
I alt	616	100 %	72	100 %	193	100 %

¹⁷ Tabellen viser kriminalitetens art for hovedsigtelsen, mens kriminalitetens art for eventuelle bisigtelser ikke er omfattet af tallene.

Med hensyn til straffelovsovertrædelserne er butikstyveri den hyppigst forekommende kriminalitetstype både blandt de psykisk syge og de mangelfuldt udviklede. Blandt de mentalt retarderede er vold eller trusler mod offentligt ansatte den hyppigst forekommende straffelovsovertrædelse.

10 af de 616 sanktioner til psykisk syge vedrører alvorligere personfarlig kriminalitet, nemlig én om alvorligere vold, én om fareforvoldelse, tre om brandstiftelse og fem sager om røveri. Blandt de mentalt retarderede angår fire af sagerne alvorligere personfarlig kriminalitet, mens dette gør sig gældende for fem af sagerne for de mangelfuldt udviklede m.v.

2.4. Ophævelse eller bortfald af foranstaltning

Det er ikke muligt at beregne den gennemsnitlige varighed af foranstaltningerne, idet ikke alle domme er ophævet eller bortfaldet. I alt 113 domme var således endnu ikke ophævet på tidspunktet for dataindsamlingen. Af disse 113 domme angår 83 psykisk syge personer, 23 mentalt retarderede personer og 7 mangelfuldt udviklede m.v. Det er derfor alene de resterende 531 domme, der indgår i tabel 16-18.

Som tidligere nævnt, er 159 af dommene vedrørende psykisk syge uden tidsbegrænsning. 99 af disse domme er ophævet, 13 af dem dog først efter fem år, jf. tabel 16. Alle øvrige domme har tidsbegrænsning på maksimalt fem år og må derfor som udgangspunkt forventes at være bortfaldet. Af de otte domme med en tidsbegrænsning på tre år er de fire bortfaldet efter udløbet af de tre år, mens fire er blevet ophævet tidligere. Af de 250 ophævede domme med en tidsbegrænsning på fem år, er 81 bortfaldet efter udløbet af fem år, mens seks overstiger fem år. I fire af disse tilfælde skyldes det, at dommen er forlænget. De to øvrige overstiger den idømte tid med omtrent en måned. De resterende 163 domme ophæves, inden de fem år er forløbet. I øvrigt fremgår af tabellen, at den gennemsnitlige varighed af samtlige ophævede domme vedrørende de psykisk syge er 3,5 år.

Tabel 16. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for psykisk syge.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	3	7	21	22	33	13	99	3,7
3 år	1	2	5				8	2,1
5 år	13	43	52	29	107	6	250	3,4
I alt	17	52	78	51	140	19	357	3,5

I alt er 29 af dommene, som vedrører mentalt retarderede personer, uden tidsbegrænsning, og 10 af disse domme er ophævet, jf. tabel 17. 19 domme med tidsbegrænsning blev ophævet ved dommens udløb, mens 17 domme blev ophævet inden dommens udløb. For én dom med en længstetid på tre år og én dom med en længstetid på fem år overskrider varigheden længstetiden. Dette skyldes i

begge tilfælde, at dommen forlænges. Den gennemsnitlige varighed af de ophævede domme er en smule længere end den, der er set for psykisk syges domme, nemlig 3,7 år.

Tabel 17. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for mentalt retarderede.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	1	2		2	2	3	10	3,6
3 år			9		1		10	3,1
5 år	1	2	4	4	16	1	28	3,9
I alt	2	4	13	6	19	4	48	3,7

45 af de 50 domme uden tidsbegrænsning til mangelfuldt udviklede m.v. er ophævet, jf. tabel 18. 22 af de tidsbegrænsede domme er bortfaldet ved dommens udløb og 57 er ophævet forinden. To domme overskrider den oprindelige tidsbegrænsning, hvilket i begge tilfælde skyldes en forlængelse af foranstaltningen. Den gennemsnitlige varighed af de ophævede domme vedrørende mangelfuldt udviklede er en smule kortere end for de psykisk syge og mentalt retarderede, nemlig på 3,3 år.

Tabel 18. Domme, der er ophævet eller bortfaldet, fordelt efter længstetid og varighed samt den gennemsnitlige varighed for mangelfuldt udviklede m.v.

	Under 1 år	1-2 år	>2-3 år	>3-4 år	>4-5 år	Over 5 år	I alt	Gnm. varighed
Ingen længstetid	2	4	9	14	12	4	45	3,5
1 år	1						1	1,0
3 år			6		1		7	3,2
5 år	6	10	17	16	23	1	73	3,2
I alt	9	14	32	30	36	5	126	3,3

Som forventet er det, jf. tabel 19, især mange af tilsynsdommene, der er ophævet. Af behandlingsdommene er fire femtedele blevet ophævet for de psykisk syge, mens kun en tredjedel af anbringelsesdommene er blevet ophævet. Samme tendens ses for de mentalt retarderede. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. er langt størstedelen af alle domme ophævet.

Tabel 19. Domme fordelt efter foranstaltningens art og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal domme	Heraf pct. ophævet	Antal domme	Heraf pct. ophævet	Antal domme	Heraf pct. ophævet
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indl./anbr.	5	100 %	10	100 %	7	100 %
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indl./anbr.	129	91 %	44	80 %	72	94 %
Behandling med mulighed for indlæggelse	287	80 %			53	94 %
Anbringelse på hospital/institution	18	33 %	8	13 %	1	100 %
Institution med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afdeling			7	14 %		
Anbringelse i sikret afdeling/institution	1	0 %	2	50 %		
I alt	440	81 %	71	68 %	133	95%

2.5. Nye foranstaltningsdomme

Ophævelse af en dom er ikke i alle tilfælde udtryk for, at personen er ophørt med at begå kriminalitet. I visse tilfælde ophæves foranstaltningen i forbindelse med idømmelse af en ny foranstaltning. Dette er for de psykisk syge sket i 110 tilfælde og i gennemsnit 2,8 år efter idømmelsen af den tidligere foranstaltning.¹⁸ For de mentalt retarderede er der idømt 18 nye domme gennemsnitligt 3,0 år efter den første dom, mens det for de mangelfuldt udviklede m.v. er idømt 20 nye domme i gennemsnit 2,4 år efter den første dom.

Tabel 20. Domme, der er afløst af en ny foranstaltningsdom, fordelt efter arten af den oprindelige foranstaltning og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning	Antal domme	Heraf pct. med tidsbegrænsning
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse	1	100 %	1	100 %		
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	27	78 %	16	69 %	12	75 %
Behandling med mulighed for indlæggelse	82	70 %			8	25 %
Institution med mulighed for anbringelse i sikret afdeling			1	100 %		
I alt	110	72 %	18	67 %	20	55 %

¹⁸ I tre tilfælde forefindes dog ikke oplysninger om ophævelse af den foregående foranstaltning.

Det kan forventes, at det primært ville være tidsbegrænsede domme, der er blevet ophævet og efterfulgt af en ny foranstaltningsdom i forbindelse med ny kriminalitet. Blandt de mangelfuldt udviklede m.v. er mere end halvdelen af de foranstaltninger, der er afløst af nye foranstaltninger, da også tidsbegrænsede, jf. tabel 20, mens det for de psykisk syge og mentalt retarderede drejer sig om to tredjedele eller mere.

Tabel 21. Domme, der er afløst af en ny foranstaltningsdom, fordelt efter arten af ny kriminalitet og mental tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Blufærdighedskrænkelser	1	1 %				
Voldtægt mv.	3	3 %				
Øvrige sædelighedsforbrydelser	1	1 %				
<i>Seksuallforbrydelser i alt</i>	5	5 %				
Vold o.l. mod offentlig myndighed	24	22 %	6	35 %	2	10 %
Manddrab eller forsøg herpå	3	3 %				
Simpel vold	15	14 %	3	18 %	2	10 %
Alvorligere vold	10	9 %	3	18 %	2	10 %
Trusler	5	5 %			3	15 %
Øvrige voldsforbrydelser	1	1 %	1	6 %		
<i>Voldsforbrydelser i alt</i>	58	53 %	13	76 %	9	45 %
Dokumentfalsk	1	1 %				
Brandstiftelse					1	5 %
Indbrud	5	5 %			3	15 %
Butikstyverier mv.	1	1 %			1	5 %
Andre tyverier	7	6 %			1	5 %
Brugstyveri	1	1 %	1	6 %		
Andre formueforbrydelser	2	2 %				
Hærværk	1	1 %				
Underslæb, bedrageri, mandatsvig	1	1 %				
Røveri	13	12 %	2	12 %	3	15 %
Smugling eller salg af narkotika	4	4 %				
<i>Ejendomsforbrydelser i alt</i>	36	33 %	3	18 %	9	45 %
<i>Øvrige straffelovsbestemmelser</i>	5	5 %			2	10 %
Lov om euforiserende stoffer	4	4 %	1	6 %		
Lov om våben og eksplosivstoffer	1	1 %				
Særlove i øvrigt	1	1 %				
<i>Særlove i alt</i>	6	5 %	1	6 %		
I alt	110	100 %	17	100 %	20	100 %

Af tabel 21 fremgår, hvilken hovedforbrydelse der ligger bag den nye foranstaltning, som afløser den tidligere. For alle tre grupper ses, at en meget stor andel af er dømt for en voldsforbrydelse, herunder ikke mindst for vold eller trusler mod offentligt ansatte.

Sammenlignet med arten af den kriminalitet, der har ført til et tiltalefrafald eller en bøde, jf. tabel 15 ovenfor, er den kriminalitet, der har medført, at der er idømt en ny foranstaltning, gennemgående af alvorligere karakter. Kun seks af sagerne angående de psykisk syge vedrører en særlovsovertrædelse, mens det drejer sig om én sag vedrørende de mentalt retarderede og ingen sager vedrørende de mangelfuldt udviklede.